

การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักอิทธิบาท 4
Management of learning about Buddhism According to the principle
of Iddhipada 4

พระศักย์พล โปธิกุล

PhraSakphon Phothikul

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Ubon Ratchathani University, Thailand

Corresponding Author's Email: azaz0943609864@gmail.com

วันที่รับบทความ: 10 กุมภาพันธ์ 2568; วันที่แก้ไขบทความ 17 กุมภาพันธ์ 2568; วันที่ตอบรับบทความ: 25 กุมภาพันธ์ 2568

Received: 10 February 2025; Revised: 17 February 2025; Accepted: 25 February 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลัก อิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจ), วิริยะ (ความพากเพียร), จิตตะ (ความตั้งใจ), และ วิมังสา (การไตร่ตรอง) โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านปัญญาและคุณธรรม โมเดลการเรียนรู้ที่ออกแบบให้ครอบคลุมกระบวนการที่สนับสนุนการเรียนรู้เชิงลึกและการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เริ่มต้นจากการสร้างความสนใจและแรงจูงใจในการเรียน (ฉันทะ) ผ่านการใช้สื่อการสอนที่สร้างสรรค์ เช่น วิดีโอเกี่ยวกับคำสอนหรือการเล่าเรื่องที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง ต่อด้วยการกระตุ้นความพยายาม (วิริยะ) ผ่านการตั้งเป้าหมายระยะสั้นและการทำกิจกรรมกลุ่มที่เน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ในส่วนของการพัฒนาความตั้งใจ (จิตตะ) การสอนแบบเน้นปฏิสัมพันธ์และกิจกรรมฝึกสมาธิถูกนำมาใช้เพื่อช่วยเสริมสร้างสมาธิและการจดจ่อของผู้เรียน สุดท้ายคือการพัฒนาทักษะการไตร่ตรองและวิเคราะห์ (วิมังสา) ผ่านกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนสะท้อนความคิด เช่น การเขียนเรียงความ การอภิปราย หรือการทำโครงการคำสอน ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงคำสอนในพระพุทธศาสนากับการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม

ผลลัพธ์ที่คาดหวังจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางนี้ คือการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในตัวผู้เรียน รวมถึงการสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง บทความนี้จึงนำเสนอแนวทางที่มีศักยภาพในการยกระดับการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาในบริบทของการศึกษาในยุคปัจจุบันอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้; วิชาพระพุทธศาสนา; อิทธิบาท 4

Abstract

This article presents an instructional approach for teaching Buddhist studies based on the principles of Iddhipada 4, a key doctrine in Buddhism. It comprises Chanda (satisfaction), Viriya (effort), Citta (concentration), and Vimamsa (critical thinking), aiming to develop students' intellect and moral values. The proposed learning model integrates processes that

encourage deep learning and practical application in daily life. It begins with fostering interest and motivation (Chanda) through creative teaching tools, such as videos about Buddhist teachings or storytelling that relates to real-life scenarios. This is followed by stimulating effort (Viriya) through short-term goal setting and group activities emphasizing collaborative learning.

To enhance focus and concentration (Citta), interactive teaching methods and mindfulness exercises are incorporated, enabling students to build attention and immerse themselves in the subject matter. Finally, critical thinking and analytical skills (Vimamsa) are developed through reflective activities, such as writing essays, participating in debates, or completing project-based assignments. These activities encourage students to connect Buddhist teachings with their daily lives, promoting ethical living.

The expected outcomes of this learning approach include the development of analytical thinking and problem-solving skills, the enhancement of moral and ethical values in students, and the inspiration to engage in lifelong learning of Buddhist studies. This article offers a promising framework for elevating the teaching and learning of Buddhist studies within the contemporary educational context sustainably.

Keywords: Learning Management; Buddhist Studies; Iddhipada 4

บทนำ

วิชาพระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียนในทุกระดับชั้น เพื่อปลูกฝังค่านิยมที่ตีมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา การจัดการเรียนรู้ในวิชานี้ไม่เพียงแต่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาศีลธรรม แต่ยังช่วยสร้างความสมดุลด้านจิตใจและความสามารถในการดำรงชีวิต ซึ่งในที่นี้ ผู้เขียนจะขอยกหลักอภิชาติบาท 4 ที่ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เป็นหลักธรรมที่มีประสิทธิภาพในการสร้างแรงจูงใจและการพัฒนาการเรียนรู้ทั้งในด้านความรู้และทักษะชีวิต ทำให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

แม้จะมีการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียนอย่างแพร่หลาย แต่ปัญหาสำคัญที่พบคือการขาดความสนใจและแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียน รวมถึงวิธีการสอนที่ยังคงเน้นการบรรยายและขาดการมีส่วนร่วมของผู้เรียน นอกจากนี้ยังพบว่าการเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตจริงยังมีน้อยมาก ทำให้การเรียนวิชานี้ไม่สามารถสร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืนได้เท่าที่ควร

การนำหลักอภิชาติบาท 4 มาใช้ในการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ โดยการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียน (ฉันทะ) การส่งเสริมความพยายามในการเรียน (วิริยะ) การมุ่งเน้นการใส่ใจในเนื้อหา (จิตตะ) และการทบทวนความรู้ที่ได้รับ (วิมังสา) จะช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้มากขึ้น และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตจริงอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้

ความหมายของการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ครูหรือผู้สอนวางแผนและดำเนินการเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยคำนึงถึงเนื้อหา วิธีการสอน และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาความรู้ ทักษะ และทัศนคติในตัวผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสถานการณ์

การจัดการเรียนรู้เป็นระบบที่เน้นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเชื่อมโยงทรัพยากรการเรียนรู้ และสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างครูและผู้เรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (กมลรินทร์ คำมั่งคั่ง, 2023) การจัดการเรียนรู้คือการบูรณาการระหว่างเนื้อหาวิชา การปฏิบัติจริง และการสะท้อนกลับ โดยให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ครู และบริบททางสังคม (ทิพย์ ชันแก้ว และเอกฉันท จารุเมธีชน, 2566)

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการวางแผนและดำเนินการสอนที่สร้างสภาพแวดล้อมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาความรู้ ทักษะ และทัศนคติอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างครู ผู้เรียน และบริบทการเรียนรู้ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีและกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการคิดเชิงวิเคราะห์ และเรียนรู้ตลอดชีวิต

ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้มีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในหลายมิติ รวมถึงการสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 การเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

การจัดการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาในยุคดิจิทัล โดยเน้นการประยุกต์ใช้ทรัพยากรการเรียนรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสม (กมล รินคำ, ชรินทร์ มั่งคั่ง และแสง แสนบุตร (2566)

จัดการเรียนรู้ในบริบทของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยชี้ว่าเป็นวิธีการพัฒนาทักษะที่จำเป็น เช่น การคิดเชิงระบบ การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน (ณรงค์ฤทธิ์ เข้มคำ, 2567)

สุนิสา อุทัยอัม และแสงสุรีย์ ดวงคำน้อย (2566) เน้นว่าการจัดการเรียนรู้ไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาผู้เรียนในเชิงวิชาการ แต่ยังส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ยั่งยืน โดยเน้นความสมดุลระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติ

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ คือการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต อีกทั้งยังส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่สมดุลระหว่างทฤษฎีและปฏิบัติ และช่วยสร้างความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล

แนวคิดเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

ความหมายของพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนา หมายถึง ศาสนาที่พระพุทธเจ้าเป็นศาสดา ซึ่งเน้นการเผยแผ่คำสอนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตใจ การกำหนดเป้าหมายชีวิต การปฏิบัติตามหลักธรรม เช่น ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อบรรลุสภาวะนิพพาน โดยคำสอนทั้งหมดมีจุดมุ่งหมายเพื่อการหลุดพ้นจากทุกข์และการเข้าถึงสันติสุขอย่างแท้จริง

พระพุทธศาสนาเป็นระบบการสอนที่มุ่งเน้นการฝึกฝนและพัฒนาตนเองผ่านกระบวนการคิดเชิงลึก โดยใช้หลักธรรมในการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน

พระครูพิมลธรรมาภรณ์ อธิบายว่าพระพุทธศาสนาส่งเสริมความเคารพและความศรัทธาผ่านการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยเน้นความสมดุลระหว่างการปฏิบัติและการเข้าใจธรรมะ (พระครูพิมลธรรมาภรณ์ (ศรีจันทร์ท่า, 2563)

อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนาสอนถึงแนวทางการสร้างบุญและพฤติกรรมที่เป็นกุศลเพื่อการพัฒนาสังคมและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนา หมายถึง ศาสนาที่สอนการพัฒนาจิตใจและการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า เช่น ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อการหลุดพ้นจากทุกข์และเข้าถึงสันติสุขอย่างแท้จริง โดยเน้นการปฏิบัติ การฝึกตน และการใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาในชีวิต

องค์ประกอบของพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนามีองค์ประกอบสำคัญที่ประกอบด้วยหลักธรรม คำสอน และการปฏิบัติที่ครอบคลุมทั้งการพัฒนาตนเองและสังคม เพื่อการหลุดพ้นจากทุกข์และเข้าถึงสันติสุข ได้แก่ 1) พระธรรม (คำสอน) 2) พระวินัย (หลักปฏิบัติ) และ 3) พระสงฆ์ (ชุมชนผู้ปฏิบัติธรรม)

พระพุทธศาสนาองค์ประกอบที่เป็นแกนหลัก 3 ประการ ได้แก่ พระธรรม พระวินัย และพระสงฆ์ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่การดำรงอยู่ของศาสนา (พระปลัดวุฒิมงคล วัฒน, 2562)

องค์ประกอบสำคัญของพระพุทธศาสนาคือการสร้างสมดุลระหว่างคำสอน การปฏิบัติ และการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในชุมชนที่ต้องการสร้างสุขภาวะ (เสาวนีย์ ไชยกุล, 2022)

อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมสมรรถนะในบุคคลตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นการผสมผสานระหว่างปัญญาและศีลธรรมในทุกมิติของชีวิต เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืนในเชิงปฏิบัติ (ชญณา ศิริภิรมย์, เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง และสุรพล สุยะพรหม, 2565)

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระธรรม พระวินัย และพระสงฆ์ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสืบทอดและพัฒนาศาสนา โดยมุ่งเน้นการหล่อหลอมจิตใจและพฤติกรรมของบุคคลให้สมดุลระหว่างปัญญาและศีลธรรม เพื่อสร้างสังคมที่สงบสุขและยั่งยืน

ความสำคัญของพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนา มีความสำคัญในฐานะศาสนาแห่งปัญญา ที่มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจและการแก้ไขปัญหาชีวิตประจำวัน โดยมีเป้าหมายเพื่อความสงบสุขในสังคมและการหลุดพ้นจากทุกข์อย่างยั่งยืน หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาครอบคลุมทั้งการปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีคุณธรรม

พระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการพัฒนาความคิดและการตัดสินใจ โดยคำสอนช่วยให้บุคคลสามารถแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันอย่างมีเหตุผล

พระพุทธศาสนาเน้นการปลูกฝังศรัทธาและความเชื่อที่ตั้งอยู่บนปัญญา พร้อมส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสมดุล (พระอธิการสมพร อนุบาลโย, พระสุวิจักษ์ โชติวิโร และอิสรพงษ์ ไกรสินธุ์, 2562)

อย่างไรก็ตาม ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในการสร้างสันติสุขและส่งเสริมคุณธรรมในชุมชน โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนามีความสำคัญในด้านการพัฒนาปัญญาและจิตใจของบุคคล เพื่อแก้ไขปัญหาในชีวิตและสร้างสังคมที่สงบสุข คำสอนช่วยปลูกฝังศรัทธาและคุณธรรมที่ตั้งอยู่บนเหตุผล ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืนในชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท 4

ความหมายของอิทธิบาท 4

อิทธิบาท 4 หมายถึง หลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็น "ทางแห่งความสำเร็จ" หรือ "ปัจจัยแห่งความสำเร็จ" ที่ช่วยให้บุคคลสามารถบรรลุเป้าหมายในชีวิตได้ ประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ 1) ฉันทะ (ความพอใจและรักในสิ่งที่ทำ) 2) วิริยะ (ความพากเพียร) 3) จิตตะ (ความตั้งใจจดจ่อ) และ 4) วิมังสา (การไตร่ตรองและพิจารณาอย่างรอบคอบ)

พระมหาธีระไวยกุลกล่าวว่า อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างความสำเร็จในทุกด้านของชีวิต โดยเฉพาะในด้านการเรียนและการปฏิบัติงาน ซึ่งเน้นความสมดุลระหว่างความพากเพียรและการวิเคราะห์ (พระมหาธีระไวย ปรียัตติเมธี, 2567)

อิทธิบาท 4 สามารถใช้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้ โดยส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพและความสำเร็จในระดับบุคคลและองค์กร ผ่านการพัฒนาฉันทะและการวิเคราะห์วิมังสา (กนกนุช นายนันท์, สุริยา รักษาเมือง และพงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์, 2567)

อย่างไรก็ตาม อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่ช่วยให้เกิดผลสำเร็จในการบริหารจัดการ โดยเน้นบทบาทของจิตตะและวิริยะในการสร้างความมั่นคงและพัฒนาภาวะผู้นำ (บรรจง ลาวะลี, 2023)

สรุปได้ว่า อิทธิบาท 4 คือหลักธรรมที่ช่วยสร้างความสำเร็จ โดยเน้นการพัฒนาฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เพื่อการบรรลุเป้าหมายในชีวิตอย่างยั่งยืน สามารถนำไปใช้ในการเรียน การทำงาน และการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบของอิทธิบาท 4

อิทธิบาท 4 ประกอบด้วยหลักธรรมที่ช่วยสร้างความสำเร็จในการดำเนินชีวิตและการทำงาน ได้แก่

1. ฉันทะ ความรักและพอใจในสิ่งที่ทำ ซึ่งเป็นแรงจูงใจให้ดำเนินการอย่างมุ่งมั่น
2. วิริยะ ความพากเพียรพยายาม ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย
3. จิตตะ ความตั้งใจจดจ่อกับสิ่งที่ทำ โดยปราศจากความวอกแวก
4. วิมังสา การไตร่ตรองและพิจารณาอย่างรอบคอบเพื่อการปรับปรุงและพัฒนา

อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง โดยเฉพาะในด้านความพากเพียรและการวิเคราะห์เพื่อบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ (พระมหาธีระไวย ปรียัตติเมธี, 2024)

องค์ประกอบของอิทธิบาท 4 ช่วยพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน โดยเฉพาะด้านความตั้งใจและความขยัน เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะในระยะยาว (พิชิตา มณีพงศ์, 2023) และเป็นแนวทางที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปใช้ในการสร้างวิสัยทัศน์และความมุ่งมั่นให้กับบุคลากรในองค์กร (บรรจง ลาวะลี, 2566)

สรุปได้ว่า อิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ช่วยพัฒนาทักษะและจิตใจของบุคคล ให้มีความตั้งใจและมุ่งมั่นในการบรรลุเป้าหมาย อีกทั้งสามารถนำไปปรับใช้ในการเรียน การทำงาน และการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความสำคัญของอิทธิบาท 4

อิทธิบาท 4 มีความสำคัญในฐานะหลักธรรมที่ช่วยสนับสนุนการพัฒนาตนเองและสังคมอย่างยั่งยืน โดยมีบทบาทในการสร้างแรงบันดาลใจ ความพยายาม ความตั้งใจ และการไตร่ตรอง ซึ่งเป็นรากฐานของความสำเร็จในชีวิต การงาน และการศึกษา อิทธิบาท 4 ยังช่วยปรับจิตใจให้มุ่งมั่นที่เป้าหมายและพัฒนาแนวคิดอย่างสร้างสรรค์

อิทธิบาท 4 มีบทบาทในการจัดการความรู้ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เชิงลึก และการปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่อความสำเร็จในด้านวิชาการและการพัฒนาชุมชน (พระมหาสุภักดิ์ จันโอ, 2024)

เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับผู้นำองค์กรที่มุ่งเน้นการพัฒนาองค์กรและบุคลากร ด้วยการส่งเสริมความตั้งใจและการพิจารณาเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย (บรรจง ลาวะสี, 2566)

อย่างไรก็ตาม ความสำคัญของอิทธิบาท 4 ในบริบทการบริหารสถานศึกษาคือการสร้างระบบที่เน้นความตั้งใจและความพยายามของผู้บริหาร เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางการศึกษา (สิทธิชัย แสนนิทา, 2023)

สรุปได้ว่า อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมสำคัญที่สนับสนุนการพัฒนาตนเองในด้านความตั้งใจ ความพยายาม การคิดไตร่ตรอง และการมีเป้าหมายชัดเจน ช่วยให้ผู้บุคคลและองค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายและสร้างความสำเร็จในด้านการศึกษาและการทำงานได้อย่างยั่งยืน.

บทสรุป

การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักอิทธิบาท 4 มีบทบาทสำคัญในการสร้างรากฐานของความสำเร็จทั้งในด้านการเรียนรู้และการพัฒนาคุณธรรมในตัวผู้เรียน หลักธรรมทั้ง 4 ประการ ได้แก่ ฉันทะ (ความพอใจรักในสิ่งที่ทำ) วิริยะ (ความพากเพียร) จิตตะ (ความตั้งใจ) และวิมังสา (การไตร่ตรอง) ช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นความมุ่งมั่นและการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและนำคำสอนในพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนรู้ ยังช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา โดยเฉพาะในด้านการสร้างสมดุลระหว่างความรู้เชิงวิชาการและการปฏิบัติตามหลักธรรม นอกจากนี้ ยังเป็นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาทั้งตนเองและสังคม ครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านฉันทะและการตั้งเป้าหมายในสิ่งที่ผู้เรียนสนใจ พร้อมทั้งสนับสนุนให้เกิดวิริยะและจิตตะในการเรียนรู้

สุดท้าย การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาศักยภาพทางวิชาการของผู้เรียน แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างจิตสำนึกที่ดีในวิชาพระพุทธศาสนา ผู้เรียนจะสามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า มีความรับผิดชอบ และเป็นแรงขับเคลื่อนในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน หลักธรรมเหล่านี้จึงมีความสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงบูรณาการที่สมดุลทั้งด้านปัญญาและจิตใจ.

องค์ความรู้ใหม่

การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน ต้องตอบสนองต่อความหลากหลายของผู้เรียน และบริบทที่เปลี่ยนแปลง โมเดลการจัดการเรียนรู้ตาม อิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจ), วิริยะ (ความพากเพียร), จิตตะ (ความตั้งใจ), และวิมังสา (การไตร่ตรอง) จะช่วยพัฒนาผู้เรียนในมิติทางปัญญาและจิตใจอย่างสมดุลและยั่งยืน

โมเดลการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิบาท 4

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างฉันทะ (Inspiring Interest) เพื่อสร้างความสนใจและความพึงพอใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

ขั้นตอนที่ 2 การส่งเสริมวิริยะ (Encouraging Effort) เพื่อสร้างความพยายามและความมุ่งมั่นในกระบวนการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 3 การเสริมจิตตะ (Focusing Attention) เพื่อพัฒนาความตั้งใจและสมาธิในกระบวนการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนาวิม้งสา (Encouraging Reflection) เพื่อพัฒนาทักษะการวิเคราะห์และการไตร่ตรอง

ภาพที่ 1 ภาพแสดงการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิบาท 4

เอกสารอ้างอิง

- กนกนุช นายนันท์, สุรียา รักษาเมือง และพงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์. (2567). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 7(3), 1–13.
- กมล รินคำ, ชรินทร์ มั่งคั่ง และ แสง แสนบุตร. (2566). การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาฐานคлавด์เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 6(6), 337–352.
- ชญณา ศิริภิมย์, เกียรติศักดิ์ สุขเหลือ และ สุรพล สุยะพรหม. (2565). การส่งเสริมสมรรถนะบุคลากรของธุรกิจประกันวินาศภัยตามแนวพระพุทธศาสนา. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 5(2), 1–11.
- ณรงค์ฤทธิ์ เข้มคำ. (2567). รูปแบบการส่งเสริมสมรรถนะครูโรงเรียนไตรมิตร ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 9(2), 2123–2136.
- ทิพย์ ชันแก้ว และ เอกฉันท จารุเมธีชน. (2566). ทิศทางการวิจัยด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย. *วารสารวามัญของแหกรพุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, 10(2), 197–213.
- บรรจง ลาวะลี. (2566). ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา. *วารสารวามัญของแหกรพุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, 10(2), 157–172.
- พระครูพิมลธรรมมาภรณ์ (ศรีจันทร์ ก่า). (2563). การบูชาพระธาตุเจดีย์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา*, 2(2), 21–28.
- พระปลัดวุฒิพงษ์ ผลไม้. (2562). การศึกษาเปรียบเทียบความจริงของพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา*, 1(10), 1–10.
- พระมหาธีรไฉย ปริยัตติเมธี. (2567). การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ในรายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชุมชนวัดวังเคียน จังหวัดชัยนาท. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 9(1), 215–225.
- พระมหาสุภักดิ์ จันโอ, พระเทพปริยัติเมธี, และ พระครูศรีสุธรรมนิวิฐ. (2567). รูปแบบการจัดการความรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท 4. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 7(1), 21–34.
- พระอธิการสมพร อนาโลโย, พระสุวิจักษ์ โชติวโร, และ อิศรพงษ์ ไกรสินธุ์. (2562). วิเคราะห์ศรัทธาในระบบความเชื่อจากคำสอนของพระพุทธศาสนา. *วารสารวามัญของแหกรพุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(1), 91–103.
- พิชิตา มณีพงศ์. (2566). การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 8(2), 241–256.
- สิทธิชัย แสนนิทา. (2566). รูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 6(6), 55–64.
- สุนิสา อุทัยอัม, และ แสงสุรีย์ ดวงคำน้อย. (2566). การพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนที่บกพร่องทางการเรียนรู้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R ร่วมกับสื่อประสม. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 8(3), 1–12.